

Sofokles *Król Edyp*

► Odczytaj *Króla Edypa* Sofoklesa jako tragedię ludzkiego losu, zwracając szczególną uwagę na sposób przedstawienia Edypa jako bohatera tragicznego.

JAK TO ZROBIĆ, czyli warsztat interpretatora

I. Przygotowanie do lektury – badanie kontekstów

■ 1. Zapoznaj się z mitami tebańskimi, zaczynając od Kadmosa, a kończąc na Edypie i Antygonie (skorzystaj z *Mitologii* Jana Parandowskiego), i rozważ:

a) Dlaczego na wszystkich członkach rodu Labdakidów ciąży klątwa? Jakie grzechy popełnili przodkowie Edypa? Jakiego występku dopuścił się Lajos?

.....

.....

.....

b) Sformułuj prawo moralne, któremu podlegał los potomków Kadmosa, a które dotyczyło odpowiedzialności dzieci za grzechy rodziców. Odnieś je do przyjętego w naszej kulturze poczucia sprawiedliwości.

.....

c) Czy w świetle tych mitów człowiek może decydować o swoim losie? Odpowiadając, przytocz konkretne przykłady.

.....

.....

.....

.....

■ 2. Wymień i krótko przedstaw bóstwa, które w mitologii greckiej rządziły ludzkim losem (→ podręcznik, s. 34). Sformułuj wnioski uogólniające: jak starożytni Grecy pojmowali kondycję ludzką?

.....

.....

.....

■ 3. Jaką prawidłowość dostrzegasz w nieszczęściach, które nękają ród Labdakidów?

Wskazówka: Prześledź relacje między ojcami i dziećmi, a zwłaszcza synami.

.....

.....

II. Analiza i interpretacja utworu jako tragedii losu

■ 1. a) Na podstawie *Mitologii* Jana Parandowskiego wypisz w porządku chronologicznym kluczowe wydarzenia składające się na dzieje Edypa, a następnie oddziel pionową linią te wydarzenia, z których zbudowana jest akcja tragedii. (→ KARTA PRACY nr 1)

b) Umieść wydarzenia ukazane w tragedii *Król Edyp* na wykresie przedstawiającym rozwój akcji dramatycznej. (→ KARTA PRACY nr 1)

■ 2. Uzupełnij tabelę, a następnie wywnioskuj na jej podstawie, jaka wizja porządku świata wyłania się z dramatu.

Wskazówka: Role i możliwości bogów można najdokładniej określić na podstawie pieśni chóru, czyli stasimónów. Zwróć uwagę, jak chór mówi o bogach, czego od nich oczekuje, z jakimi problemami zwraca się do nich, w jakich sytuacjach się do nich odwołuje, jakie przypisuje im możliwości.

Prze- strzeń	Kto?	Co robią w tragedii Sofoklesa? (konkretne przykłady wydarzeń)	Jakie mają możliwości?
sfera sacrum	decyduje ostatecznie i nieodwołalnie
	ostrzegają, bronią, opie- kują się (np. miastem), wymierzają sprawiedli- wość, strzegą praw wyż- szych, są gwarantami odwiecznego porządku
.....	ludzie

Wniosek:

.....

.....

■ 3. Jak przedstawiony jest Edyp w Prologu? Scharakteryzuj go, biorąc pod uwagę wypowiedzi jego samego i kapłana. (→ KARTA PRACY nr 2)

■ 4. Czy dalsze części tragedii (np. rozmowa z Kreonem czy Jokastą) potwierdzają opinię na temat bohatera sformułowaną na podstawie Prologu? Uzasadnij.

.....

.....

.....

■ 5. Przytocz klątwę, którą Edyp rzuca na zabójcę Lajosa (Epeisodion I), a następnie w 3–4 zdaniach wyjaśnij, na czym polega jej paradoksalność. Odwołaj się do wcześniejszych losów Edypa. W wypowiedzi użyj terminów: wina tragiczna, → ironia tragiczna oraz tragiczne zblądzenie.

.....

.....

.....

→ **Ironia tragiczna** – wynika ze sprzeczności między rzeczywistą sytuacją postaci a jej wiedzą na własny temat; przejawia się w działaniach bohatera, którego czyny wbrew jego woli i wiedzy prowadzą nieuchronnie do klęski.

■ 6. Rozmowa z Tejrjesjaszem jest najważniejszym ogniwem śledztwa, które podjął Edyp, by znaleźć mordercę Lajosa. Określ, jakie myśli, uczucia i intencje kryją się pod słowami Edypa i Tejrjesjasza w I Epeisodionie. (→ KARTA PRACY nr 3)

■ 7. Dokonaj syntezy zgromadzonego materiału:

a) O co Edyp oskarża Tejrjesjasza? Co jest dla niego ważne? O co się troszczy przede wszystkim?

.....

.....

.....

b) Wymień wszystkie sprawy, w których Edyp błędzi, zarówno te, które zostały przedstawione w tragedii, jak i te, które miały miejsce wcześniej (znasz je z mitu).

.....

.....

.....

c) Przez usta Tejrjesjasza mówią bogowie. O czym świadczy fakt, że Edyp tak zdecydowanie odrzuca słowa wieszczka? Jakie cechy charakteru i osobowości w ten sposób ujawnia?

■ 12. Na jaki sens losów Edypa wskazuje komentarz chóru:

Ludzie, czcnych pokolenia mar!
Żywot wasz – to znikomy cień;
Z niczym równo was ważę.
Któż bo, któż bo na świecie tym
szczęścia więcej w udziale wziął
niżli tyle, by złudą żyć
chwilę jedną i zgasnąć?
Twój gdy mam przed oczyma dziś,
twój, Edypie nieszczęsny, twój
los okrutny, czyż mogę rzec
o człowieku: „szczęśliwy”?

(Stasimon IV, w. 1203–1213, przełożył S. Srebrny)

■ 13. Napisz pracę na temat sformułowany na wstępie (ok. 250 słów). Uwzględnij następujące zagadnienia: Kim jest człowiek i kim są bogowie (los)? Jaki jest stosunek sił wyższych do człowieka? Czy człowiek ma szansę wygrać z losem? Czy może być szczęśliwy? Po co bogowie dają człowiekowi chwilowe zwycięstwa? Po co go wywyższają? Czy należy dążyć do poznania swego losu? Czy wolno ufać swemu rozumowi i swym siłom? Do czego prowadzą wszelkie wysiłki człowieka?

Arystoteles *Poetyka* (fragment)

➤ **Przeczytaj podany niżej fragment *Poetyki* Arystotelesa, a następnie odpowiedz na pytania dotyczące tego tekstu. Odpowiadaj własnymi słowami, nie cytuj – chyba, że polecenie wyraźnie tego od Ciebie wymaga.**

CZYTANIE ZE ZROZUMIENIEM

Uzupełniając nasze dotychczasowe rozważania, wypada z kolei powiedzieć, o co powinni się troszczyć poeci przy układaniu fabuły dramatycznej, a czego unikać, i dzięki czemu tragedia osiągnie swój cel. Skoro więc struktura najpiękniejszej tragedii nie może być prosta – lecz zawiślana i skoro musi być ona naśladowczym przedstawieniem zdarzeń budzących litość i trwogę – co jest przecież szczególną właściwością tego rodzaju sztuki naśladowczej – jasny sąd wniosek, że nie należy pokazywać ani ludzi nieposzlakowanych popadających ze szczęścia w nieszczęście, gdyż to nie wzbudza litości i trwogi, a tylko oburzenie, ani też zmiany losu ludzi niegodziwych z nieszczęścia w szczęście, bo nic nie jest bardziej obce duchowi tragedii niż taka właśnie struktura; nie spełnia ona warunków tragiczności, skoro nie sprawia ani przyjemności, ani nie wzbudza litości i trwogi. Podobnie też człowiek zbyt niegodziwy nie powinien popadać ze szczęścia w nieszczęście. Takie przedstawienie może wprawdzie dostarczyć przyjemności, nie wzbudza jednak litości ni trwogi, gdyż litość wzbudza w nas nieszczęście człowieka niewinnego,

trwogę natomiast nieszczęście człowieka, który jest do nas podobny. Los człowieka niegodziwego nie może więc budzić ani litości, ani trwogi. Pozostaje więc wybór kogoś pośredniego między nimi. Takim bohaterem jest więc człowiek, który nie wyróżnia się więc osobliwie ani dzielnością i sprawiedliwością, ani też nie popada w nieszczęście przez swą podłość i nikczemność, lecz ze względu na jakieś zbłądzenie. Należy on przy tym do ludzi cieszących się wielkim szacunkiem i powodzeniem [...].

(Arystoteles, *Poetyka*, przełożył i opracował H. Podbielski, Wrocław 1983)

■ 1. Wymień dwie funkcje, jakie – w stosunku do dalszego ciągu wypowiedzi – pełni pierwsze zdanie podanego fragmentu.

a)

b)

(Np.: zapowiada, jaka będzie treść następnego fragmentu wywodu; objaśnia stosunek następnego fragmentu wywodu do fragmentu poprzedzającego; służy zachowaniu spójności; wskazuje, że fragment następujący zawiera przykład ilustrujący tezę zawartą we fragmencie wcześniejszym).

■ 2. Znajdź w tekście fragment zbudowany według następującego schematu:

Przesłanka I + Przesłanka II → Konkluzja (wniosek)

Przepisz go (dokonując koniecznych skrótów):

Przesłanka I

Przesłanka II:

Konkluzja:

■ 3. Wypisz z tekstu dwa przykłady wyrazów i wyrażeń służących zachowaniu logicznej ciągłości wywodu:

a)

b)

■ 4. Jaki schemat fabularny nie jest wg Arystotelesa odpowiedni dla tragedii? Podaj dwie możliwości i ich uzasadnienia.

Schemat 1.:

Uzasadnienie:

Schemat 2.:

Uzasadnienie:

■ 5. Wyjaśnij, jaką przyjemność ma na myśli Arystoteles, pisząc: „Podobnie też człowiek zbyt niegodziwy nie powinien popadać ze szczęścia w nieszczęście. Takie przedstawienie może wprawdzie dostarczyć przyjemności, nie wzbudza jednak litości ni trwogi [...]”.

■ 6. Wymień cztery istotne warunki, które musi spełniać człowiek, by jego nieszczęście budziło litość i trwogę:

a)

b)

c)

d)

■ 7. Dlaczego trwogę budzi nieszczęście człowieka, „który jest do nas podobny”? Uzasadnij jednym zdaniem.

.....
.....

■ 8. Jakim terminem można zastąpić użyty w tekście Arystotelesa wyraz „zblądzenie”?

.....
.....

■ 9. Co jest, zdaniem Arystotelesa, celem tragedii? Przytocz sformułowanie z tekstu.

.....
.....

MODEL ODPOWIEDZI → www.edukacjaonline.stentor.com.pl

Ernest Bryll *Rekonstrukcja chóru Sofoklesowego*

(→ podręcznik, s. 37)

► **Jak współczesny poeta rozumie tragizm ludzkiego losu? Interpretacja wiersza Ernesta Brylla *Rekonstrukcja chóru Sofoklesowego*. (→ KARTA PRACY nr 4)**

KARTA PRACY NR I

Imię i nazwisko:

Klasa:

Czas pracy: 20 minut

► 1. Na podstawie *Mitologii* Jana Parandowskiego wypisz w porządku chronologicznym kluczowe wydarzenia składające się na dzieje Edypa, a następnie oddziel pionową linią te wydarzenia, z których zbudowana jest akcja tragedii.

Akcja Króla Edypa	
Wydarzenia mityczne	
1. Lajos u wyroczni.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6. Objęcie rządów w Tebach przez Kreona.	
7.	
8.	
9. Rozmowa Edypa z Tejsresjaszem.	
10.	
11.	
12. Odejście Edypa do Kolonos.	

Wnioski (3 zdania):

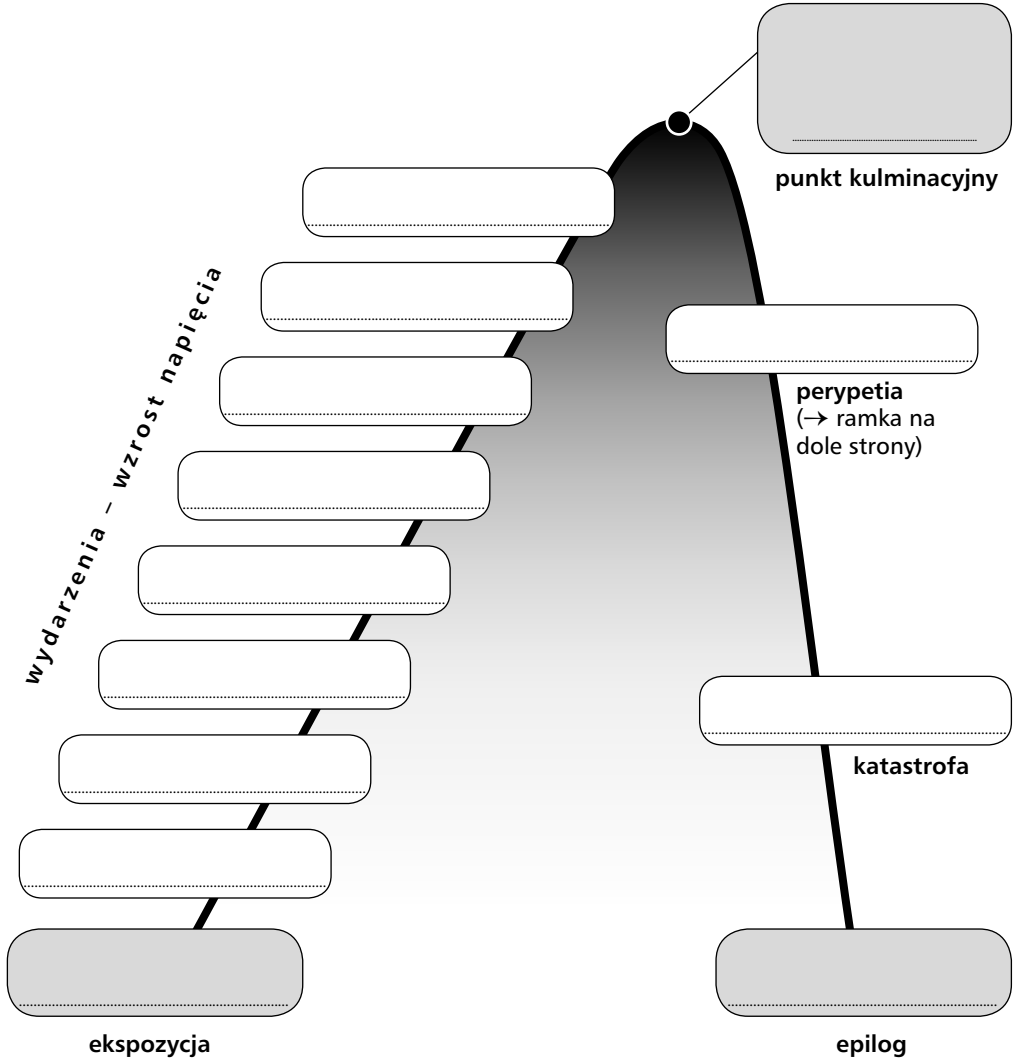
.....

.....

.....

► 2. Umieść wydarzenia ukazane w tragedii *Król Edyp* na wykresie przedstawiającym rozwój akcji dramatycznej:

Określ ogólnie sens zdarzeń prowadzących do punktu kulminacyjnego:

.....

.....

.....

.....

→ **Perypetia** – to nagły zwrot akcji, zdarzenie niespodziewanie odменяjące bieg wydarzeń, powodujące przełom. W tragedii greckiej jest to moment – tuż przed ostateczną katastrofą – kiedy wydaje się, że wszystko dobrze się skończy, by za chwilę tym większe wrażenie zrobiło na widzach dramatyczne rozwiązanie akcji.

KARTA PRACY NR 4

Imię i nazwisko: Klasa:

Czas pracy: 40 minut

► Jak współczesny poeta rozumie tragizm ludzkiego losu? Interpretacja wiersza Ernesta Brylla *Rekonstrukcja chóru Sofoklesowego*.

Kryterium	Polecenie	Cytat	Odpowiedź
Tytuł wiersza	Co znaczy słowo „rekonstrukcja”?	<i>Rekonstrukcja chóru Sofoklesowego</i>
Nawiązania antyczne	Do jakich tragedii Sofoklesa nawiązuje wiersz? (→ ramka na dole strony)
Obraz świata boskiego	Jakie cechy objawia Bóg w swoim stosunku do ludzi?
Obraz człowieka	Jak przedstawiony został człowiek?
Relacja Bóg – człowiek	Jakie jest położenie człowieka wobec Boga?

→ Tytułowy bohater tragedii Sofoklesa *Edyp w Kolonie* (*Edyp w Kolonos*), oślepiiony i wygnany z Teb, przybywa do Kolony w pobliżu Aten. Mieszkańcy przyjmują go ze współczuciem i gościnnością, gdyż według przepowiedni miejsce, w którym zostanie pochowany, będzie ochraniał przed złym losem. Przed śmiercią Edyp otrzymuje dar widzenia boskich zamiarów wobec niego. Umiera w świętym gaju Eumenid.

